

RAAP-NOTITIE 437

**Plangebied Willem Kloosstraat
te Hazerswoude-Rijndijk**

Gemeente Rijnwoude

Een inventariserend archeologisch onderzoek

Colofon

Opdrachtgever: Architectenbureau van der Linden & associates

Project: archeologisch onderzoek plangebied Willem Kloosstraat te Hazerswoude-Rijndijk
(gemeente Rijnwoude)

Titel: Plangebied Willem Kloosstraat te Hazerswoude-Rijndijk, gemeente Rijnwoude;
een inventariserend archeologisch onderzoek

Status: eindversie

Datum: september 2003

Auteur: drs. A. Müller

Bestandsnaam: L:\QXPress\Notities\2003\HAWK\N0437-HAWK.qxd

Projectcode: HAWK

Projectleider: drs. A. Müller

Projectmedewerker: drs. G.R. Eggermont

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

Autorisatie:

drs. P. Deunhouwer

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2003

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van Architectenbureau van der Linden & associates heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 21 augustus 2003 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met de realisatie van nieuwbouw in de gemeente Rijnwoude. Doel van dit onderzoek was eventueel aanwezige archeologische resten op te sporen en, voorzover mogelijk, een eerste indruk te geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

Door de aanwezigheid van bebouwing en oppervlakteverharding en het ontbreken van toestemming om boringen te zetten in het zuidoostelijke deel van het plangebied is het inventariserend veldonderzoek beperkt gebleven tot enkele boringen langs de grens van het plangebied.

Hoewel in deze boringen geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen zijn aangetroffen, is het bodemprofiel mogelijk grotendeels intact. Op grond hiervan geldt voor het plangebied een hoge archeologische verwachting. De aanwezigheid van archeologische resten is derhalve niet uit te sluiten.

Als gevolg van de aanwezigheid van bebouwing en oppervlakteverharding bleek het inventariserend veldonderzoek in een groot deel van het plangebied niet mogelijk. Om deze reden wordt (volgens de richtlijnen van de Rijksinspectie voor de Archeologie) archeologische begeleiding van de voorgenomen grondwerkzaamheden aanbevolen.

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van Architectenbureau van der Linden & associates heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 21 augustus 2003 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met realisatie van nieuwbouw in de gemeente Rijnwoude. Het onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het onderzoek was het opsporen van deze resten en, indien mogelijk, een eerste indruk geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

1.2 Plangebied en archeologische verwachting

Het plangebied (0,6 ha) ligt ten westen van de Willem Kloosstraat (figuur 1). Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 31C van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000); de centrumcoördinaat is 100.200/460.200. Het perceel staat kadastraal bekend onder gemeente Hazerswoude, sectie B, nummer 2301. Het plangebied ligt grotendeels op de kavels met de huisnummers 62, 64 en 66 aan de Willem Kloosstraat. Ten tijde van het onderzoek was het plangebied in gebruik als opslagterrein en van oppervlakteverharding voorzien. Voor het gebied geldt een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Romeinse tijd t/m de Late Middeleeuwen (zie § 2.2).

1.3 Onderzoeksopzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het veldonderzoek is beperkt gebleven tot een karterend booronderzoek.

Het inventariserend archeologisch onderzoek is uitgevoerd volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgelegd in het Handboek ROB-specificaties (Brinkkemper e.a., 1998). RAAP Archeologisch Adviesbureau en de door RAAP toegepaste procedures zijn goedgekeurd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK), de instelling die het beheer heeft over de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA; Voorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie, 2001).

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden. Enkele vaktermen worden achter in deze notitie beschreven (zie verklarende woordenlijst).

2 Bureauonderzoek

2.1 Methodes

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een bureauonderzoek uitgevoerd om na te gaan of er reeds archeologische vondsten uit het plangebied geregistreerd staan en om ten behoeve van het veldwerk de landschappelijke (geologische en bodemkundige) kenmerken alsmede de gespecificeerde archeologische verwachting te bepalen. In het kader van het bureauonderzoek zijn verschillende bronnen geraadpleegd.

Om inzicht te krijgen in het voorkomen van archeologische vindplaatsen in of nabij het plangebied is het ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort geraadpleegd. Verder zijn verschillende historische kaarten bestudeerd om vast te stellen of historische elementen in het plangebied aanwezig zijn.

2.2 Resultaten

Geologie en geomorfologie

Volgens de geomorfologische kaart komt in het plangebied een rivierinversierug voor. Deze inversierug of oeverwal maakt deel uit van de stroomgordel van de Oude Rijn (Stiboka/RGD, 1975).

De Oude Rijn was een zogenaamde meanderende rivier. Meanderende rivieren kenmerken zich door het langzaam stroomafwaarts verplaatsen van de bochten. Hierbij vindt in de binnenbocht sedimentatie plaats, terwijl in de buitenbocht erosie plaatsvindt. Als gevolg van het meanderen van een rivier ontstaat een brede zone met beddingafzettingen die voornamelijk uit zand bestaan. Aan weerszijden van de bedding wordt tijdens overstromingen sediment afgezet; het zandige materiaal komt dicht bij de geul terecht (oeverafzettingen), terwijl het fijnere, kleiige materiaal verder van de geul in de kom bezinkt (komafzettingen). De zandige oeverafzettingen zijn minder aan klink onderhevig dan de omringende komafzettingen en worden daardoor binnen korte tijd als ruggen in het landschap zichtbaar (differentiële klink). Na verlanding van de geul blijven de oeverwallen en de bedding, mede door het proces van differentiële klink, als ruggen in het landschap achter.

In 1122 na Chr. werd de Oude Rijn bij Wijk bij Duurstede afgedamd, waardoor er een einde kwam aan de sedimentatie langs de bedding van de Oude Rijn (Berendsen, 1982; Berendsen & Stouthamer, 2001).

Bodem

De bodem in het plangebied bestaat uit woudeerdgronden: klei met grondwatertrap VI (Stiboka, 1976).

Archeologie

In ARCHIS en op de Archeologische Monumentenkaart van Zuid-Holland (Provincie Zuid-Holland, 1994) staan uit de omgeving van het plangebied verschillende archeologische vindplaatsen geregistreerd. Eén terrein direct ten westen van het plangebied betreft een terrein van hoge archeologische waarde (CMA-code 31C-004; Monumentnummer 4151). Hier zijn Romeinse nederzettingen aangetroffen. Op het zelfde terrein zijn de resten van het kasteel 'De Rijnenburg' aangetroffen. Dit Kasteel dateert uit de Late Middeleeuwen. Aan de overkant van de Oude Rijn zijn verschillende archeologische monumenten bekend uit de Romeinse tijd en de Middeleeuwen (CMA-codes 30H-10, 31C-001 en 31C-002; Monumentnummers 8798, 1961 en 8126).

Uit de directe nabijheid van het plangebied zijn nog zes vindplaatsen bekend uit de Romeinse tijd (ARCHIS-waarnemingsnummers 7948, 7926, 24591, 24594 en 24595) en de Late Middeleeuwen (ARCHIS-waarnemingsnummers 7927, 17306 en 24625). Deze vindplaatsen liggen zover van het plangebied, dat ze niet zijn afgebeeld op figuur 1.

Tenslotte is mogelijk de Romeinse *limes*-weg in het plangebied aanwezig. In de jaren 60 van de 20e eeuw zijn bij bodemontsluitingen op verschillende plaatsen in en rond Hazerswoude-Rijndijk sporen teruggevonden van de *limes*-weg.

Historisch geografische elementen

Op de *Prins Maurits' kaart van de Rijnlande en omliggend gebied* uit 1614 staat ten westen van het plangebied bebouwing weergegeven (Zandvliet, 1994). Het betreft het huis 'De Rijnenburg'. Het is goed mogelijk dat in het plangebied structuren aanwezig zijn die direct in relatie staan met de bebouwing uit de 17e eeuw. Op historisch kaartmateriaal uit de 19e eeuw staat geen bebouwing in het plangebied weergegeven (Kuyper, 1866; ROBAS Producties, 1989; Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1992).

Volgens de gegevens uit het bouwarchief is het plangebied tot 1965 in gebruik geweest als weiland (mondelijke mededeling A. Ditmer, gemeente Rijnwoude).

Archeologische verwachting

Op de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW; ROB, 2001) geldt voor het plangebied een hoge kans op het aantreffen van archeologische waarden. Volgens de Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland, regio Rijnstreek (Provincie Zuid-Holland, 1997) geldt voor het plangebied een hoge tot zeer hoge archeologische verwachting. Deze verwachting hangt samen met de aanwezigheid van de stroomgordel van de Oude Rijn in het plangebied en bewoning in de Romeinse tijd en de Middeleeuwen op de oeverafzettingen van de Oude Rijn.

Op grond hiervan gold bij aanvang van het veldonderzoek voor het plangebied een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Romeinse tijd t/m

Late Middeleeuwen. Mogelijk zijn in het plangebied overblijfselen van de Romeinse limes-weg (of andere archeologische fenomenen die daarmee samenhangen) aanwezig. Deze weg doorsnijdt het plangebied mogelijk van oost naar west.

Periode	Datering			
Nieuwe tijd	1500	-	heden	
Late Middeleeuwen	1050	-	1500	na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1050	na Chr.
Romeinse tijd	12 voor	-	450	na Chr.
IJzertijd	800	-	12	voor Chr.
Bronstijd	2000	-	800	voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300	-	2000	voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800	-	4900	voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000	-	8800	voor Chr.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

3 Veldonderzoek

3.1 Methodes

Tijdens het veldonderzoek zijn 4 boringen verricht. Deze boringen konden niet in een regelmatig grid worden geplaatst omdat het plangebied was bebouwd en van oppervlakteverharding voorzien (figuur 1). Tijdens het veldwerk is geen toestemming verkregen om op het kavel van huisnummer 64 te boren. In de zuidoosthoek van het plangebied zijn derhalve geen boringen gezet. Binnen de opslagloods (huisnummer 66) was het gehele oppervlak verhard en konden geen handmatige boringen gezet worden. Hierdoor konden, in tegenstelling tot het onderzoeksvoorstel, minder boringen geplaatst worden. Door deze belemmeringen is langs de grenzen van het plangebied geboord.

Er is geboord tot maximaal 2,0 m -Mv met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm en een gutsboor met een diameter van 3 cm. De boringen zijn beschreven onder andere conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) en met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden). Het opgeboorde materiaal is in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken). Er zijn geen monsters genomen.

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

In de boringen 1 en 2 is tot 1 m -Mv alleen bouwzand aangetroffen. Hieruit blijkt dat de bodem aan de noordzijde van het plangebied tot ruim 1 m -Mv is verstoord. Onder de verstoorde laag komt tot 2,0 m -Mv sterk siltige klei voor. In de boringen 3 en 4 is de top van het kleipakket al op 0,10 m -Mv aangetroffen. Het kleipakket is bruingrijs, humeus en bevat plantenresten. Aan de oostzijde is geen bodemverstoring vastgesteld. Vanaf circa 1,0 m -Mv zijn dunne zandlaagjes in de klei waargenomen. Het kleipakket wordt geïnterpreteerd als oeverafzettingen behorende bij de stroomgordel van de Oude Rijn. Dit stemt overeen met de resultaten van het bureauonderzoek.

Archeologie

Tijdens het veldonderzoek zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Door de aanwezigheid van bebouwing en oppervlakteverharding en het ontbreken van toestemming om boringen te zetten in het zuidoostelijk deel van het plangebied is het inventariserend veldonderzoek beperkt gebleven tot enkele boringen langs de grens van het plangebied.

Hoewel in deze boringen geen aanwijzingen voor archeologische vindplaatsen zijn aangetroffen, is het bodemprofiel mogelijk grotendeels intact. Op grond hiervan geldt voor het plangebied een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Romeinse tijd t/m Late Middeleeuwen. De aanwezigheid van archeologische resten is derhalve niet uit te sluiten.

4.2 Aanbevelingen

Als gevolg van de aanwezige bebouwing en oppervlakteverharding bleek het uitvoeren van een veldonderzoek in een groot deel van het plangebied niet mogelijk. Om deze reden wordt, volgens de richtlijnen van de Rijksinspectie voor de Archeologie, archeologische begeleiding van de voorgenomen grondwerkzaamheden aanbevolen.

De archeologische begeleiding houdt in dat tijdens of direct voorafgaand aan grondwerkzaamheden archeologische en geologische waarnemingen worden gedaan. Dit betekent dat eventuele archeologische sporen worden gedocumenteerd en vondstmateriaal wordt verzameld. Daarnaast kunnen eveneens geologische waarnemingen worden gedaan. Uitgangspunt hierbij is dat de grondwerkzaamheden geen vertraging mogen oplopen.

In het kader van de archeologische begeleiding is het wenselijk dat opdrachtgever, aannemer en uitvoeder afspraken maken over de wijze waarop grondwerkzaamheden zullen plaatsvinden. Het verdient de voorkeur om de ontgraving gefaseerd te laten plaatsvinden, zodat de registratie van eventueel relevante archeologische sporen en geologische profielen mogelijk is. Afspraken omtrent archeologische begeleiding dienen bij voorkeur in de bestekken te worden opgenomen.

Met betrekking tot de bevindingen van onderhavig onderzoek dient contact opgenomen te worden met de provinciaal archeoloog van de provincie Zuid-Holland (drs. R.H.P. Proos).

Literatuur

- Berendsen, H.J.A.**, 1982. De genese van het landschap in het zuiden van de provincie Utrecht. *Utrechtse Geografische Studies* 25. Rijksuniversiteit Utrecht, Utrecht.
- Berendsen, H.J.A. & E. Stouthamer**, 2001. *Palaeografic development of the Rhine-Meuse delta, The Netherlands*. Van Gorcum, Assen
- Brinkkemper, O., e.a. (redactie)**, 1998. *Handboek ROB-specificaties*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Kuyper, J.**, 1866 (herdruk 1982). *Gemeente Atlas van de Provincie Zuid-Holland*. Foresta B.V., Groningen.
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- Provincie Zuid-Holland**, 1994. *Archeologische Monumentenkaart Zuid-Holland*. Provincie Zuid-Holland, Den Haag.
- Provincie Zuid-Holland**, 1997. *Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland, regio Rijnstreek*. Provincie Zuid-Holland, Den Haag.
- ROB**, 2001. *Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) 2e generatie. Globale Archeologische Kaart van het continentale Plat*. Archeologische Monumentenkaart. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort (cd-rom).
- ROBAS Producties**, 1989. *Historische Atlas Zuid-Holland. Chromotopografische Kaart des Rijks, schaal 1:25.000*. ROBAS Producties, Landsmeer.
- Stiboka**, 1976. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting bij kaartblad 31 W Utrecht*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Stiboka/RGD**, 1975. *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Kaartblad 31W Utrecht*. Stichting voor Bodemkartering/Rijks Geologische Dienst, Wageningen/Haarlem.
- Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie**, 2001. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Eindrapport van de Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Den Haag.
- Wolters-Noordhoff Atlasproducties**, 1992. *Grote Historische Provincie Atlas, schaal 1:25.000; Noord-Holland 1849-1859*. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, Groningen.
- Zandvliet, K.**, 1989. *Prins Maurits' kaart van Rijnland en omliggend gebied door Floris Balthasar en zijn zoon Balthasar Florisz. Van Berckenrode in 1614 getekend*. Canaletto, Alphen aan den Rijn.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
CvAK	College voor de Archeologische Kwaliteit
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
-Mv	beneden maaiveld
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek

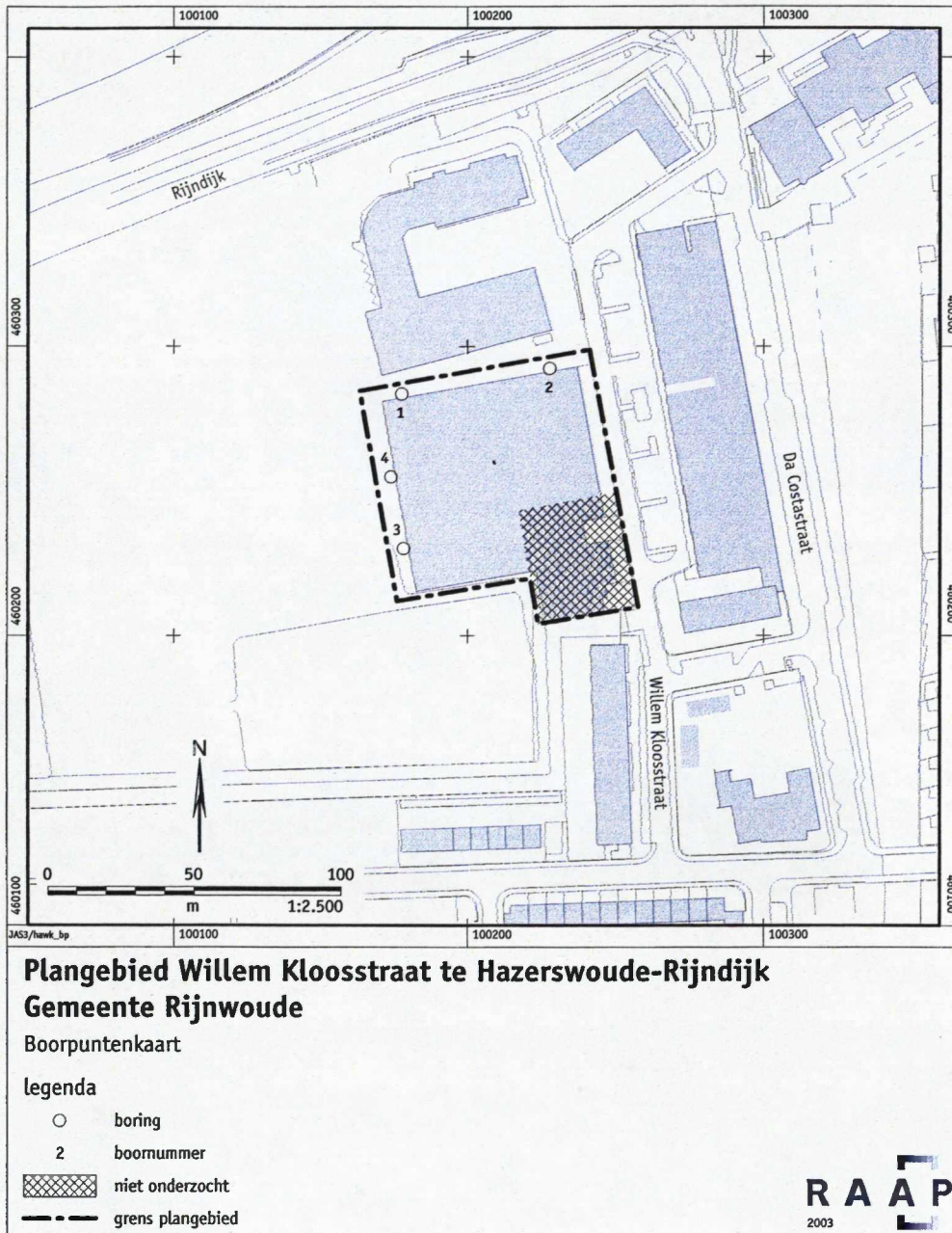
Verklarende woordenlijst

differentiële klink	Het in ongelijke mate inklinken van zand, klei en veen.
inversie (van reliëf)	Verschijsel waarbij relatief hoog (laag) gelegen gebieden door geologische of fysische processen laag (hoog) komen te liggen.
inversieruggen	Als gevolg van reliëfinversie in het voormalige getijden gebied (in o.a. Zeeland) zijn de laagste delen (de geulen) thans de hoogste delen.
limes	Grens (meer in het bijzonder de noordgrens van het Romeinse rijk).
meander(en)	Min of meer regelmatige lusvormige rivierbocht (meanderen = zich bochtig door het landschap slingeren).
oeverwal	Langgerekte rug langs een rivier of kreek, ontstaan door dat bij het buiten de oevers treden van de stroom het grovere materiaal het eerst bezinkt.
silt	Gronddeeltjes ter grootte van 2 tot 50 µm.
stroomgordel	Het geheel van rivieroeverwal-, rivierbedding- en kronkelwaardafzettingen, al dan niet met restgeul(en).
verlanding	Vooral het door sedimentatie en veengroei opvullen van geulen e.d. waardoor tenslotte 'land' ontstaat. De verlanding van een gebied kan uiteraard ook sterk samenhangen met een grondwaterspiegeldaling (zeespiegeldaling).

Overzicht van figuren en tabellen

Figuur 1. Boorpuntenkaart.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Figuur 1.
Boorpuntenkaart.